

Didaktika OV 2

PODZIM 2022

Principy a hodnoty demokracie ve výuce občanské výchovy

- Rozvoj občanské gramotnosti - *způsobilost orientovat se ve složitostech, problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti,*
- *pochoopení limitů demokracie, zakotvenost v hodnotách lidských práv.*

- Výchova k demokratickému občanství ve svém nejširším významu by měla být
- *prvořadým cílem při koncipování vzdělávací politiky a reforem.*

(Deklarace Rady Evropy)

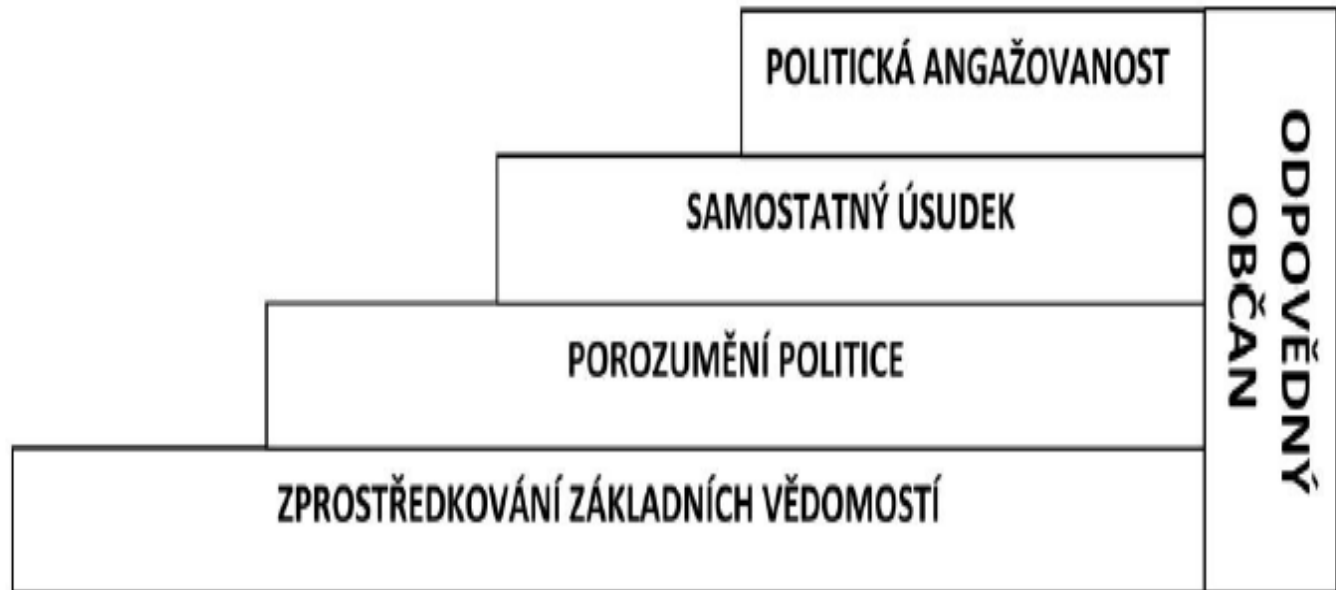
- *Složka - ZNALOSTNÍ (základní principy demokracie – participace, lidská práva, ...)*
 - *DOVEDNOSTNÍ A POSTOJOVÁ (jednání na základě demokratických principů, v souladu s humanitou).*
 - *Vede k formování IDEÁLNÍHO OBČANA .*

Ideální občan

- Má znalost, uvědomuje si, a užívá vlastní občanská práva a povinnosti.
- Je informován o společenských i politických problémech.
- Kriticky zvažuje společenské a politické problémy.

- Uvědomuje si, že může svým jednáním ovlivnit okolní svět.
- Aktivně se zapojuje do života ve svém okolí.
- Přijímá zodpovědnost za své činy.
- Zajímá se o blaho ostatních.
- Dokáže naslouchat, porozumět a interpretovat argumenty jiných lidí.
- Vyjadřuje své názory a umí si je obhájit.
- Je si vědom své identity.

cesta – schody k odpovědnému občanství

- Dva přístupy ve výuce k demokratickému občanství:
- PASIVNÍ – založen na transmisi
- AKTIVNÍ – založen na konstruktivistickém přístupu
- *Nutná kombinace obou přístupů pro rozvoj odpovídajících klíčových kompetencí.*

- K rozvoji občanské gramotnosti slouží ve Výchově k občanství zejména tematický okruh **Člověk, stát a právo** a tematický okruh **Člověk ve společnosti**.
- Rozvoj občanské gramotnosti prostřednictvím *skrytého kurikula*.
- Demokratické klima třídy a školy.

- **Participace na demokratickém životě školy**
- *aktivní účast žáků v procesu výuky a v procesech rozhodování o záležitostech školního života, které se jich bezprostředně týkají.*

Formy žákovské participace

- **PARTICIPACE V PROCESU VÝUKY**
- Participace za účelem realizace konkrétního žákovského/školního projektu (participace na obsahu výuky – viz Projekt Občan),
- simulovaná participace (simulační aktivity).
- **MIMO PŘÍMOU VÝUKU**
- Formální struktury:
- školní žákovské třídní samosprávy, školní parlament

- Žákovské samosprávy (antika, středověké univerzity, „školní úředníci, správcové“),
- převzato Komenským (dekurioni),
- pedagogický reformismus (Dewey – Demokracie a výchova),
- Příhoda (pokusné školy – žákovská shromáždění),
- Neill – Summerhill (valné shromáždění),
- žákovské parlamenty (např. <https://cedu.cz/co-je-zakovsky-parlament>)

- Lidská práva (LP) – kultura lidských práv: souhrn znalostí, postojů, chování.
- Znalosti: klíčové pojmy v LP, dokumenty, organizace

- Dokumenty v oblasti lidských práv:
- Listina základních práv a svobod
- Všeobecná deklarace lidských práv
- Úmluva o právech dítěte
- Evropská úmluva o lidských právech

Pro využití ve školní výuce na ZŠ

- Zkrácená verze návrhu Všeobecné deklaráce lidských povinností
- Zkrácená verze Všeobecné deklaráce lidských práv

Zkrácená verze návrhu Všeobecné deklarace lidských povinností

- 1. Každá osoba má povinnost jednat se všemi lidmi lidsky.
2. Nikdo nesmí podporovat nelidské jednání jakéhokoliv druhu.
3. Každý člověk je povinen podporovat dobro a bránit zlu za všech okolností.
4. Nečiň druhým to, co nechceš, aby jiní činili tobě.
5. Nikdo nemá právo druhého zraňovat, mučit nebo zabíjet.
6. Spory mezi státy, skupinami nebo jednotlivci mají být řešeny bez násilí.
7. Každá osoba je nekonečně cenná a musí být chráněna. Chránit je třeba též životní prostředí a zvířata.
8. Každý člověk je povinen jednat čestně, pravdivě a odpovědně. Nikdo nesmí druhého oloupat o majetek.
9. Všichni lidé mají podporovat trvalý vývoj k zajištění lidské důstojnosti, svobody, bezpečnosti a spravedlnosti pro všechny lidi.
10. Všichni lidé jsou povinni rozvíjet své schopnosti pílí a úsilím, mají mít rovný přístup ke vzdělání a smysluplné práci. Každý je povinen podporovat potřebné, postižené a diskriminované.
11. Veškeré vlastnictví a bohatství musí být odpovědně používáno v souladu se spravedlností a k pokroku lidstva.
12. Každý člověk je povinen mluvit a jednat pravdivě. Nikdo, jakkoli mocný, nesmí lhát. Musí však být respektováno právo na soukromí a důvěrnost osobních a pracovních informací.
13. Všeobecná etická měřítká a zásady jsou závazné pro každého.
- Plná verze dostupná
zde:<https://www.interactioncouncil.org/sites/default/files/Czech.pdf>

Zkrácená verze Všeobecné deklaráce lidských práv

- 1. Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní v důstojnosti a právech.
- 2. Všichni mají stejná práva navzdory rozdílnostem, např. rasy, barvy kůže, pohlaví, náboženství aj.
- 3. Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.
- 4. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; nikdo nesmí brát někoho do otroctví.
- 5. Nikdo nesmí být podrobován mučení nebo krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení.
- 6. Každý má právo na stejné zacházení podle zákona a před zákonem.
- 7. Všichni si jsou před zákonem rovni a mají právo na stejnou zákonnou ochranu.
- 8. Každý má právo na účinnou právní pomoc, nejsou-li jeho práva respektována.
- 9. Nikdo nesmí být svévolně zatčen, zadržen nebo vyhoštěn.
- 10. Každý má právo na spravedlivý soud.
- 11. Každý, kdo je obviněn, má právo být považován za nevinného, pokud není jeho vina prokázána.
- 12. Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst.
- 13. Každý má právo se volně pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.
- 14. Každý má právo v případě nespravedlivého pronásledování hledat ochranu a útočiště v jiné zemi.
- 15. Každý má právo na státní příslušnost.
- 16. Každý, jakmile dosáhl plnoletosti, má právo uzavřít sňatek a založit rodinu.

- 17. Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s ostatními. Nikdo nesmí být svévolně majetku zbaven.
- 18. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.
- 19. Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu a právo na informace.
- 20. Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.
- 21. Každý má právo, aby se zúčastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.
- 22. Každý má právo na sociální zabezpečení.
- 23. Každý má nárok na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, stejný plat za stejnou práci a na ochranu proti nezaměstnanosti.
- 24. Každý má právo na odpočinek a zotavení.
- 25. Každý má nárok na životní úroveň přiměřenou zdraví a blahobytu jeho i rodiny.
- 26. Každý má právo na vzdělání.
- 27. Každý má právo účastnit se kulturního života společnosti.
- 28. Každý má právo na „sociální řád“ zaručující lidská práva a musí takový řád respektovat.
- 29. Každý musí respektovat práva ostatních, společnost a veřejný majetek.
- 30. Nikdo nemá právo upírat někomu žádné z uvedených práv.

Tzv. 3 generace lidských práv

- občanská a politická
- sociální, ekonomická, kulturní,
- práva solidarity (na mír, trvale udržitelný rozvoj)

- porušování LP jednou z příčin společenských (antroposociálních) problémů současného světa.

- Dovednosti – kritické myšlení (práce s informacemi), komunikační dovednosti (naslouchání, argumentace), kooperativní dovednosti.
- Postoje – jednání na základě hodnot LP.

Výchova demokratického občana

(viz RVP ZV)

- **Občanská společnost a škola** – škola jako model otevřeného partnerství a demokratického společenství, demokratická atmosféra a demokratické vztahy ve škole; způsoby uplatňování demokratických principů a hodnot v každodenním životě školy (význam aktivního zapojení žáků do žákovské samosprávy - žákovských rad či parlamentů); formy participace žáků na životě místní komunity; spolupráce školy se správními orgány a institucemi v obci
- **Občan, občanská společnost a stát** – občan jako odpovědný člen společnosti (jeho práva a povinnosti, schopnost je aktivně uplatňovat, přijímat odpovědnost za své postoje a činy, angažovat se a být zainteresovaný na zájmu celku); Listina základních práv a svobod, práva a povinnosti občana; úloha občana v demokratické společnosti; základní principy a hodnoty demokratického politického systému (právo, spravedlnost, diferenciacce, různorodost); principy soužití s minoritami (vztah k jinému, respekt k identitám, vzájemná komunikace a spolupráce, příčiny nedorozumění a zdroje konfliktů)

- **Formy participace občanů v politickém životě – volební systémy a demokratické volby a politika (parlamentní, krajské a komunální volby); obec jako základní jednotka samosprávy státu; společenské organizace a hnutí**
- **Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování – demokracie jako protiváha diktatury a anarchie; principy demokracie; základní kategorie fungování demokracie (spravedlnost, řád, norma, zákon, právo, morálka); význam Ústavy jako základního zákona země; demokratické způsoby řešení konfliktů a problémů v osobním životě i ve společnosti**

Literatura a zdroje

- Bílek, P. *Výchova a vzdělání v oblasti lidských práv*. Praha 2002.
- Canfield J., Siccone F. *Hry pro výchovu k odpovědnosti a sebedůvěře*, Portál, Praha.
- Hradečná M., Hejlová H., Novotná-Dědečková J. *Práce učitele s právy dítěte*, SVI PedF UK, Praha, 1996
- Kjaergaard E., Martineniene R. *Pětkrát hurá demokracii, O demokracii v každodenní praxi školy*, agentura STROM, 1997 (O demokracii v každodenní praxi školy)
- Komárková B. *Původ a vývoj lidských práv*, SPN, Praha, 1990
- KOMPAS. *Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům*. Praha 2006.
- PROCHÁZKOVÁ, Ivana; RAABOVÁ, Eva. *Výchova k občanství a demokracii: ukázky úloh a náměty pro výuku občanské výchovy*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001.
- *První kroky. Příručka pro úvod do výchovy k lidským právům*. Praha 1998.
- REDLICOVÁ, J. *Hlasy žáků a demokracie ve škole. In: Demokracie ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

Metodické postupy realizace

- Kombinace transmisivního a konstruktivistického přístupu.
- Metodické aktivity by se kromě znalostí měly soustředit i na rozvoj postojů, sociálních dovedností.
- Výběr aktivit:
 - **Demokracie, diktatura, anarchie** (dostupné zde:<https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/1859/DEMOKRACIE-DIKTATURA-A-ANARCHIE.html/>)
 - **Vetřelci** (dostupné zde: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/1205/VETRELICI.html/>)
 - Aktivity v tématu „**Politologie a právo**“ zdroj: <http://odpovedneobcanstvi.cz/materialy/>